

การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย: บทบาทผู้บริหาร

Development of Early Childhood Education Quality: Executive's Role

(Received: Sep 10, 2018 Revised: Oct 25, 2019 Accepted: Nov 20, 2019)

ฉัตรวิไล สุรินทร์ชมพู¹

Chatwilai Surinchompoo

บทคัดย่อ

การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นสิ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญมาอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญในด้านเด็กปฐมวัย เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ให้ผลของการลงทุนคุ้มค่าที่สุดต่อการสร้างรากฐานของชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2560 – 2564 มีเป้าหมายหลักให้คน “อยู่ดี มีสุข” โดยเฉพาะเด็ก “ให้มีทักษะ พัฒนาการสมวัย แข็งแรง EQ สูง แก้ปัญหาเป็น วินัยดี มีคุณธรรม” เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานพัฒนาเด็กปฐมวัยของประเทศ การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เด็กทุกคนมีการพัฒนารอบด้านตามวัยอย่างมีคุณภาพ และได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือการสร้างคนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยเริ่มต้นจากการศึกษาปฐมวัย ซึ่งเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดในเรื่องของสมอง การเจริญเติบโต และพัฒนาการเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กปฐมวัยพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป อย่างไรก็ตามเพื่อการขับเคลื่อนและพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนั้น “ผู้บริหาร” เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และอาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

การจัดการศึกษาปฐมวัยให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาของประเทศ
อันส่งผลต่อคุณภาพเด็กปฐมวัยโดยตรง และส่งผลให้เป็นพลเมืองคุณภาพ
ของประเทศไทยในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย บทบาทผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

Early childhood education is most important to create the “foundations of life”. The Thai Government has concentrated on the development of this field through the early childhood development project 2017-2021 which focuses on wellness in children, skill-development, having high EQ, improving problem-solving skills, and maintaining self-discipline and morality as the main points. Skill-development at any age creates a learning process which aims to offer every child efficient self-skill-development. Education is one of the tools to build quality people that can live happily in society. Early childhood education is a most important stage that focuses on child growth, brain-development and skill-development to create a good foundation in life and promote children who can be of benefit to themselves, their family, society and the nation. Strong “Leaders” are required to drive and improve the quality of early childhood education in line with the development goals of the country. Leaders must follow laid down standards and guidelines to ensure that all teaching and instruction procedures meet the requirements of country development plans and positively affect the life quality of all children.

Keywords: Development of Quality Early Childhood Education,
Educational Administrative Roles

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสภาพสังคมปัจจุบันที่ได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี อันเป็นผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของคน คือ การศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ การที่จะพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องเริ่มตั้งแต่ปฐมวัย โดยเฉพาะในช่วงปฐมวัย เพราะเป็นวัยที่สำคัญที่สุด และเป็นกำลังของชาติในอนาคต การพัฒนาประเทศจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับประชากรเด็ก เพื่อปูพื้นฐานยกระดับพัฒนาคุณภาพชีวิต การเลี้ยงดู การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเจริญเติบโต การเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของเด็กเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่เด็กควรได้รับการพัฒนาเลี้ยงดูอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อจะนำไปสู่คุณภาพของผู้ใหญ่ที่เป็นทรัพยากร บุคคลที่มีคุณภาพและมีคุณค่าต่อประเทศชาติในอนาคต ซึ่งปัจจัยสำคัญในการเผชิญความเปลี่ยนแปลงคือ “คุณภาพของคน” เพราะคนเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนให้สังคมรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับหลักการของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) กล่าวว่า “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย การพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560, น. 4)

การจัดการศึกษาปฐมวัย ถึงแม้จะไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ แต่เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กในระยะแรก ที่มุ่งเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาทุกด้านอย่างครอบคลุม การพัฒนาคุณธรรมอันได้แก่ การส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน และเสริมสร้างบุคลิกภาพที่เหมาะสม เพื่อเป็น

พื้นฐานไปสู่การดำรงชีวิตในสังคมอย่างเป็นสุข และมีความพร้อมในการเรียนรู้
 ขึ้นต่อไปตามศักยภาพของตน การศึกษาปฐมวัยจึงนับเป็นจุดเริ่มต้นที่มีความสำคัญ
 ต่อการวางรากฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์
 ทั้งยังมีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการศึกษาและพัฒนาประเทศด้วย (ภาวิณี
 โฆมานะสิน, 2558, น. 16) ปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา
 ปฐมวัยนั้น ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของสถานศึกษา ซึ่ง “ผู้บริหาร” เป็นบุคคล
 ที่นำแนวทางต่าง ๆ ไปพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเป็นผู้นำนโยบายการศึกษา
 ของรัฐไปสู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพการบริหารจัดการ จึงเป็นงานหลัก
 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน
 ผู้บริหารต้องทำความเข้าใจปรัชญา หลักการและแนวคิดของการจัดการศึกษาปฐมวัย
 และมีความรู้ความสามารถในการบริหารหลักสูตรการนำหลักสูตรไปใช้ จิรภา ชมพูมิ่ง,
 อินทร์ จันทรเจริญ และวีรพันธ์ ศรีฤทธิ์ (2558, น. 762) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ
 ทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาการเรียนการสอน
 พัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางด้านวิชาการตาม
 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารเกี่ยวข้อง
 โดยตรงกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีผลต่อความก้าวหน้าของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียน
 มีความก้าวหน้าทางการเรียน ทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนประสบความสำเร็จ
 ดังนั้นภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารจึงเป็นสาเหตุหรือปัจจัยที่สำคัญ อันส่งผล
 ต่อคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย และเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อคุณภาพ
 การจัดการศึกษาปฐมวัยโดยตรง

อย่างไรก็ตามสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมที่ได้รับมอบหมาย
 หน้าที่ให้สร้างและพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นสิ่งที่ท้าทายและ
 เผชิญกับภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายได้อย่าง
 มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย และพัฒนา
 สถานศึกษาสู่มาตรฐาน เพื่อทรัพยากร บุคคลที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติในอนาคต
 ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม

เป็นบุคลากรในสถานศึกษาที่สำคัญ ด้านภาวะผู้นำการบริหารจัดการพฤติกรรม การสอน การจัดประสบการณ์ การเรียนการสอนให้ดำเนินไปได้ด้วยดีและ เกิดประสิทธิพลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาต่อไป

การจัดการศึกษาปฐมวัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 หมวด 4 ว่าด้วย แนวการจัดการศึกษาที่ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและ เต็มตามศักยภาพ ดังนั้นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย ที่เหมาะสมในยุคปัจจุบัน ควรครอบคลุมการส่งเสริมพัฒนาการและส่งเสริม การเรียนรู้โดยยึดหลักการเรียนรู้แบบองค์รวมเป็นสำคัญ ในลักษณะของการเรียนรู้ แบบบูรณาการ โดยมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติเป็นฐาน ในการบูรณาการ เพื่อยกระดับการจัดการศึกษาปฐมวัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, น. 20)

การจัดการศึกษาปฐมวัยได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาให้ความหมาย และลักษณะของการจัดการศึกษาปฐมวัยในแนวทางที่คล้ายคลึงกัน เช่น การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่วัยแรกเกิดจนถึงอายุ 6 ปี เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาในทุก ๆ ด้าน ให้มีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษา ในชั้นประถมศึกษาต่อไป โดยจัดการศึกษา 2 แบบ คือ บริบาลศึกษาและ อนุบาลศึกษาโดยบริบาลศึกษาจะเน้นการดูแลเด็กเล็กอายุน้อยกว่า 3 ปีหรือ 3 ปีลงมา การอนุบาลศึกษาเป็นการดูแลเด็กอายุ 3-5 ปี เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยที่เป็นระบบมากขึ้น (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2545, น. 3)

การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กแรกเกิด จนถึงอายุ 6 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาจะมีลักษณะที่พิเศษแตกต่างไปจากระดับอื่น ๆ เพราะเด็กวัยนี้ป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาสมอง

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้จึงมีวิธีการและลักษณะในการจัดกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมาย ช่วยพัฒนาเด็กในรูปแบบต่างกันไป (เยาวพา เดเซคูปต์, 2546 น. 14) วัชรีย์ร่วมคิด (2547, น.1) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัย 0-6 ปี เพื่อเตรียมความพร้อม (Readiness) และส่งเสริมพัฒนาการ (Development) ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ให้กับเด็ก หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นการจัดประสบการณ์ หรือกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านให้แก่เด็กปฐมวัย รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นอย่างมีคุณภาพ และพร้อมที่จะรับการศึกษาระดับสูงขึ้นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

การจัดการศึกษาปฐมวัยจึงเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กมิใช่การสั่งให้พร้อมหรือเร่งให้พร้อมก่อนวัย แต่เป็นการพัฒนาเด็กตามศักยภาพอย่างเหมาะสม มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากการศึกษาระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กวัยนี้เป็นช่วงแห่งพัฒนาการของอนาคต ซึ่งเป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานชีวิต บุคลิกภาพและการพัฒนาสมอง โดยมีลักษณะการจัดการศึกษาเพื่อดูแลและสร้างเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมุ่งเน้นไปที่พัฒนาการเด็กตามวัยและครอบคลุมโดยองค์รวม

โดยสรุปการจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมและส่งเสริมพัฒนาการปูพื้นฐานบุคลิกภาพ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กเติบโตอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

รูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัย มีหลายรูปแบบและแต่ละแบบก็มีจุดมุ่งหมายวิธีการความเป็นมาแตกต่างกัน ซึ่งกล่าวได้ว่าการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี บางประเทศสำหรับเด็กอายุ 8 ปี ตามรูปแบบการศึกษาอนุบาล โดยจัดให้มีการสอนอย่างเป็นระบบ เน้นการเตรียมความพร้อมด้วยการให้ความสำคัญและส่งเสริมพัฒนาการเด็กแบบองค์รวม สำหรับเด็กที่อายุต่ำกว่า 3 ปี จัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการอบรมเลี้ยงดู ฝึกสุขนิสัยเน้นพัฒนาการด้านอารมณ์ พัฒนาการด้านสังคม และเสริมสร้างกิจกรรมเพื่อช่วยให้เด็กปรับตัวเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ดังที่กล่าวข้างต้น การจัดการศึกษาปฐมวัยจึงมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่ง เยาวพา เดชะคุปต์ (2546, น. 29-33) กล่าวไว้ดังนี้

1. โรงเรียนอนุบาล (Kindergarten) เป็นชื่อที่ใช้สำหรับจัดการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุตั้งแต่ 3-7 ปี คำว่า “โรงเรียนอนุบาล” นี้เริ่มต้นโดยเฟดเดอริค โฟรเบล (Federich Froebel) นักการศึกษาชาวเยอรมัน ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้นแห่งแรกในประเทศเยอรมนี

2. สถานะนริบาลเด็ก (Nursery school) ฮิมส์ (Hymes) กล่าวว่า “สถานะนริบาลเด็ก” หรือ “เนิร์สเซอริ” เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กวัย 2-5 ปี โดยเน้นส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านแบบองค์รวม

3. โรงเรียนสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน (Preschool) หรือบางที่เรียกว่า “สถานะนริบาล” (Nursery school) จัดขึ้นเพื่อเน้นพัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็กและเสริมสร้างกิจกรรมเฉพาะด้านที่เรียกว่า “Enrichment Activities” ซึ่งเป็นการจัดการอบรมเลี้ยงดูแบบครึ่งวัน ปัจจุบันโรงเรียนสำหรับเด็กเล็กก่อนวัยเข้าเรียนจะเน้นพัฒนาการด้านสติปัญญา โดยเน้นรูปแบบของกิจกรรมการเล่น เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนในระดับประถม

4. ศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน (Child care center) คือศูนย์ที่ให้บริการเลี้ยงดูเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 4 ปี ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาเด็ก ๆ ในชุมชนต่าง ๆ มุ่งดูแลพัฒนาเด็กในเรื่องพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน และเตรียมความพร้อม เพื่อเรียนในระดับประถม

5. บ้านรับเลี้ยงเด็ก (Family day care homes) คือศูนย์รับเลี้ยงเด็กที่จัดทำขึ้นที่บ้าน ซึ่งจัดขึ้นสำหรับเด็กแรกเกิดจนถึง 3 ปี ในบ้านของตน โดยรับเด็กจำนวนน้อยและต้องมีใบขออนุญาตจัดตั้งศูนย์รับเลี้ยงเด็ก

6. โครงการเฮดสตาร์ท (Head start) คือ โครงการสำหรับเด็กที่มีอยู่ในครอบครัวที่ยากจนหรือมีรายได้ต่ำ เพื่อให้โอกาสเด็กได้พัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน โดยรับเด็กที่มีอายุก่อนเข้าเรียนอายุประมาณ 4 ปี จัดเพื่อพัฒนาเด็กและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับเด็ก

7. ศูนย์แม่และเด็ก (Parent-child center) คือ โครงการที่จัดขึ้นเพื่อให้การศึกษแก่เด็กปฐมวัยที่มาจากครอบครัวที่ยากจน เพื่อให้การศึกษาแก่แม่และเด็กที่อายุต่ำกว่า 3 ปี

8. โครงการโฮมสตาร์ท (Home start) คือโครงการที่จัดขึ้นสำหรับเด็กที่มาจากครอบครัวยากจนเช่นกัน โดยเน้นให้การศึกษาแก่พ่อแม่และเด็กที่บ้าน บางครั้งเป็นการให้การศึกษาแก่เยาวชนหรือวัยรุ่นที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา

9. โครงการให้การศึกษาแก่พ่อแม่ (Parent education) คือ โครงการที่ให้การศึกษาแก่พ่อแม่เกี่ยวกับพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดู การให้การศึกษาแก่บุตร ซึ่งอาจเป็นการจัดที่สถาบันการศึกษาหรือบ้านของเด็ก รวมทั้งโครงการจัดการศึกษาให้กับเด็กทารกและเด็กวัยเตาะแตะ

10. การเรียนการสอนแบบ แนวนิวโอ-ฮิวแมนนิสต์ มีหลักการว่า สิ่งแวดล้อมและการศึกษาในวัยต้นของชีวิต (วัยเด็ก) มีอิทธิพลต่อคุณธรรมและความสุขส่วนความแก่และความฉลาดของแต่ละคน เป็นศักยภาพที่มีอยู่ในตัวมนุษย์อยู่แล้ว ทั้งนี้ความเป็นคนที่สมบูรณ์นั้น ต้องเกิดจากศักยภาพที่สำคัญ 4 ด้าน และการศึกษาที่ดีต้องอาศัยศักยภาพทั้ง 4 ด้านนี้ไปพร้อมกันด้วย คือ ร่างกาย (Physical) จะต้องแข็งแรง, จิตใจ (Mental) มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความคิดสร้างสรรค์, ความมีน้ำใจ (Spiritual) มีเมตตาช่วยเหลือคนอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน, วิชาการ (Academic) เรียนรู้และฝึกฝนหาวิชาความรู้เพื่อหนทางในการพัฒนาตนเอง โดยรูปแบบการเรียน แนวนิวโอ-ฮิวแมนนิสต์ มีจุดเด่นของโรงเรียนที่สอดคล้องกับหลักการทั้ง 4 ข้อ คือ

คลื่นสมองต่ำ การประสานของเซลล์สมอง ภาพพจน์ต่อตัวเอง และการให้ความรัก ซึ่งทุกหลักการต้องไปด้วยกัน จึงจะช่วยพัฒนาศักยภาพของเด็กให้ไปในทิศทางที่ดี

11. การเรียนการสอนแบบวอลดอร์ฟ เป็นแนวการศึกษาที่บูรณาการ วิชาการไปกับกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีครูคอยดูแลและอำนวยความสะดวก เน้นการจัดบรรยากาศในการเรียนการสอนที่เน้นความงดงามของธรรมชาติ ทั้งในกลางแจ้งและในห้องเรียน โดยเชื่อว่าช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีเพื่อพัฒนา ให้เด็กเป็นมนุษย์ที่มีบุคลิกภาพที่สมดุลกลมกลืนไปกับโลกและสิ่งแวดล้อม และได้ใช้พลังงานทุกด้านอย่างพอเหมาะ จุดเด่นของโรงเรียนแนวการสอนวอลดอร์ฟ เป็นส่วนหนึ่งของการเคลื่อนไหวตามมนุษย์ปรัชญา เพื่อพัฒนามนุษย์ให้ได้ถึง ส่วนลึกที่สุดของจิตใจ เป้าหมายของการศึกษาวอลดอร์ฟ คือ ช่วยให้มีมนุษย์บรรลุ ศักยภาพสูงสุดที่ตนมีและสามารถกำหนดความมุ่งหมายและแนวทางแก่ชีวิต ของตนได้อย่างอิสระตามกำลังความสามารถของตัวเอง การศึกษาแนววอลดอร์ฟนี้ จึงเน้นเรื่องของการเชื่อมโยงมนุษย์กับจักรวาล โดยมีมุมมองว่าเด็กควรได้เล่น อย่างอิสระ ชีวิตเรียบง่ายกลมกลืนกับธรรมชาติ เน้นการสอนให้รู้จักจุดยืนที่สมดุล ของตนในการใช้ชีวิตอยู่บนโลก โดยผ่านกิจกรรม 3 อย่างคือ กิจกรรมทางกาย ผ่านอารมณ์ความรู้สึก และผ่านการคิด เน้นการให้เด็กได้ใช้พลังทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น สติปัญญา ด้านศิลปะ และด้านการปฏิบัติอย่างพอเหมาะ โรงเรียนแนวการสอน วอลดอร์ฟ จะสอนตามพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะวัย 0-7 ปีเป็นวัยที่มีพัฒนาการ ทางกายมาก จึงเน้นไปที่การเล่นเพื่อพัฒนาอวัยวะส่วนต่าง ๆ เด็กจะได้เป็นผู้ลงมือ กระทำ ได้แสดงออกเพื่อฝึกการคิดและจินตนาการทั้งในวิชาทางด้านศิลปะ ดนตรี การวาดเขียน และในงานภาคปฏิบัติอื่น ๆ สิ่งการเรียนแนววอลดอร์ฟเน้นมาก คือ “จินตนาการของเด็กคือการเรียนรู้” วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้จะต้องเป็นธรรมชาติ เช่น ถ้าวาดรูป สีที่ใช้ก็จะมีแค่สีปฐมภูมิ คือ สีแดง สีน้ำเงิน สีเหลือง เท่านั้น แนวคิดนี้ จะทำให้เด็กมีจิตใจอ่อนโยน มองเห็นว่าโลก สิ่งแวดล้อมและสรรพสิ่งเป็นสิ่งที่เดียวกัน ต้องช่วยกันรักษา ซึ่งส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิดวิเคราะห์เป็น

12. การสอนแบบมอนเตสซอรี Montessori เป็นโรงเรียนทางเลือกที่กำลังได้รับความนิยม ซึ่งมีปรัชญาว่า จิตที่เกิดมาพร้อมกับเด็กได้กำหนดลักษณะนิสัยของเด็กมาก่อน แต่สภาพแวดล้อมที่ดีที่เหมาะสมกับการเรียนสำหรับเด็กจะช่วยส่งเสริมสิ่งที่เด็กมีอยู่ในตัว ดังนั้น การศึกษาในระยะเริ่มต้นของเด็กควรได้รับปลูกฝังให้เจริญเติบโตไปตามธรรมชาติ และความต้องการของเขา ไม่ใช่สิ่งที่ผู้ใหญ่ต้องการให้เด็กเป็นในการเรียน โรงเรียนจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับวัยให้เด็กได้ลงมือทำด้วยตนเอง วิธีนี้เด็กจะได้พัฒนาตนเองจากสิ่งแวดล้อมและเครื่องมืออุปกรณ์ที่จัดระบบไว้ให้ และสิ่งแวดล้อมที่จัดเอาไว้ให้นี้เองเป็นตัวที่ทำให้เด็กมีอิสระ การที่เด็กได้เรียนรู้อย่างอิสระ จะทำให้เด็กได้ในสิ่งที่ต้องการจากการค้นหาการเรียนรู้ ได้รับเสรีภาพในขอบเขตที่จำกัดจากสิ่งแวดล้อมที่ได้เตรียมเอาไว้ให้ และจะทำให้เด็กได้รับผลสำเร็จตามความต้องการของเขา จุดเด่นและกิจกรรมแนวการสอนแบบมอนเตสซอรี กิจกรรมถือเป็นส่วนสำคัญที่เด็กเล็กจะเรียนด้วยร่างกายทั้งหมด โดยเน้นทางด้านการฝึกฝนทางประสาทสัมผัส กิจกรรม หรืองานที่เด็กทำจะต้องมีความหมาย อุปกรณ์การเรียนได้วางรูปแบบเอาไว้ให้เด็กได้ทำงานต่าง ๆ เป็นไปตามขั้นตอนงานจะกระตุ้นทำให้เด็กทำงานต่อไป กิจกรรมแนวการสอนแบบมอนเตสซอรี เด็กจะได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง จากการใช้สื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ช่วยให้เด็กเข้าใจง่าย สิ่งสำคัญของเรียนแนวมอนเตสซอรี คือ มือ เพราะเด็กจะสามารถเรียนรู้ทุกอย่างผ่านมือของตัวเอง โดยมีคุณพ่อคุณแม่และครูเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้และทำทุกอย่างด้วยตัวเอง เด็กจะรู้สึกมีอิสระในการหยิบจับอุปกรณ์ที่เขาสนใจมาทำ หากทำไม่ได้ เด็กจะนำไปเก็บและหยิบอุปกรณ์ชิ้นอื่นมาแทน ทั้งนี้การฝึกฝนจากอุปกรณ์ที่ง่ายไปสู่อุปกรณ์ที่ยากเป็นไปตามพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก กิจกรรมมอนเตสซอรี มี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มประสบการณ์ชีวิต ฝึกให้เด็กมีระเบียบวินัย มีสมาธิ เป็นตัวของตัวเอง และได้พัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก กลุ่มประสาทสัมผัส ฝึกให้เด็กใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ให้สัมพันธ์กันอย่างเหมาะสม และกลุ่มวิชาการ (คณิตศาสตร์และภาษา) บูพื้นฐานความรู้เรื่องจำนวนตัวเลข

การอ่านและการเขียน เด็กจะได้เรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอนจากรูปธรรมสู่นามธรรม โดยใช้อุปกรณ์ของมอนเตสซอรี เป็นสื่อการเรียนแบบมอนเตสซอริจะเน้นแบบคละอายุ ให้ช่วงอายุห่างกันประมาณ 3 ปี มีทั้งเด็กที่อายุมากกว่า เท่ากัน และน้อยกว่าเรียนอยู่ในกลุ่มเดียวกัน จุดประสงค์ก็เพื่อให้เด็กช่วยเหลือกัน ไม่มีการแข่งขันกันในห้องเรียน

13. การเรียนรู้แบบโฮสโคป คือ การเรียนรู้แบบลงมือกระทำซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเด็ก การเรียนรู้แบบลงมือกระทำจะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดในโปรแกรมที่พัฒนาเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการ การเรียนรู้แบบลงมือกระทำหมายถึงการเรียนรู้ ซึ่งเด็กได้จัดกระทำกับวัตถุ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล ความคิดและเหตุการณ์ จนกระทั่งสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ ได้แก่ การเลือกและการตัดสินใจ สื่อ การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ภาษาจากเด็ก และการสนับสนุนจากผู้ใหญ่

14. การสอนภาษาโดยองค์รวม (Whole language approach) เกิดจากแนวความคิดของนักการศึกษาและนักภาษาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาการคิดและภาษาของเด็ก ในบริบททางสังคมวัฒนธรรม การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก ตลอดจนการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ตอบสนองธรรมชาติ และเหมาะสมกับขั้นพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย หลักการเหล่านี้เมื่อนำมาเป็นแนวคิดในการปรับเปลี่ยนการสอนภาษา จะทำให้เด็กมีความสนใจเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ภาษาได้ดีขึ้น เพราะสิ่งที่เรียนมีความหมายและไม่เกิดความรู้สึกว่าการเรียนภาษาเป็นเรื่องยากลำบาก

15. การเรียนการสอนแบบโครงการ (The Project approach) คือ การสืบค้นหาข้อมูลอย่างลึกตามหัวเรื่องที่เด็กสนใจควรแก่การเรียนรู้ จุดเด่นของโครงการคือความพยายามที่จะค้นหาคำตอบจากคำถามที่เกี่ยวกับหัวเรื่อง ไม่ว่าจะคำถามนั้นจะมาจากเด็กหรือจากครู หรือจากครูร่วมกับเด็กก็ตาม จุดประสงค์ของโครงการคือการเรียนรู้เกี่ยวกับหัวเรื่องมากกว่าการเสาะแสวงหาคำตอบ

ที่ถูกต้องเพื่อตอบคำถามที่ครูเป็นผู้ถาม งานโครงการจะไม่แยกเป็นรายวิชา แต่จะบูรณาการทุกวิชาเข้าด้วยกัน

อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาปฐมวัยดังกล่าวข้างต้น ทุกรูปแบบ การจัดการศึกษาปฐมวัยมุ่งเน้นการดูแลสุขภาพอนามัย การให้ความรู้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และการอบรมเลี้ยงดู เตรียมความพร้อมส่งเสริมพัฒนาการ ทั้ง 4 ด้าน ให้แก่เด็กปฐมวัย ซึ่งปัจจุบันการจัดการศึกษาปฐมวัยของประเทศไทย และต่างประเทศนั้น มีการจัดทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน โดยมีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน จากรูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัย กับสภาพสังคมในปัจจุบันจึงทำให้เกิดรูปแบบการสอน การจัดชั้นเรียน การบริหารจัดการที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองตามความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน และประเทศ เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ที่แตกต่างกัน แต่ทุกรูปแบบต่างเน้นให้เด็ก เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขและได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

คุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย

ปัจจุบันการดำเนินงาน หรือการทำกิจกรรมใด ๆ มักให้ความสำคัญกับ “คุณภาพ” เพราะคุณภาพเป็นข้อกำหนดหรือเป็นตัวตัดสินของทุก ๆ สิ่ง หากจะพิจารณาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง ความสามารถในการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ ภายใต้ปรัชญาหรือความมุ่งมั่น ในการพัฒนาคุณภาพเด็กให้เป็นไปตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 โดยมีคุณภาพในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านคุณภาพของผู้เรียน ประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน จากการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยผู้เรียนที่มีพัฒนาการ ทั้ง 4 ด้านสมวัย ได้แก่ ด้านร่างกาย เช่น เด็กมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมวัย มีสุขนิสัยที่ดีสมวัย ด้านอารมณ์-จิตใจ เช่น เด็กมีสุขภาพจิตดีและมีความสุขสมวัย ด้านสังคม เช่น เด็กมีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ มีปฏิสัมพันธ์ กับบุคคลต่าง ๆ รอบตัว มีระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบสมวัย และด้านสติปัญญา

เช่น เด็กมีความสามารถในการเรียนรู้ มีความสามารถในการสื่อสารการใช้ภาษา และสนใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้เหมาะสมกับวัย ซึ่งสอดคล้องกับโรงเรียนวัดพลับพลาชัย (2559, ออนไลน์) ได้กำหนดจุดเด่น ด้านคุณภาพการเรียนรู้เด็กปฐมวัย โดยมีผลลัพธ์คุณภาพ ดังนี้ เด็กมีพัฒนาการทั้ง 4 ด้านเหมาะสมกับวัย ด้านร่างกาย เด็กมีร่างกายแข็งแรงสามารถใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก มัดใหญ่ได้คล่องแคล่ว ด้านอารมณ์สังคม เด็กสามารถเล่นและทำงานร่วมกับเพื่อนได้อย่างมีความสุข มีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และด้านสติปัญญา เด็กสนใจเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ชอบซักถาม และคิดแก้ปัญหาได้เหมาะสมตามวัย นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554, น. 5) ได้กำหนดมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนระดับการศึกษาปฐมวัย ยึดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่ระบุไว้ ในหลักสูตร โดยกำหนดคุณภาพผู้เรียนเป็น 4 ส่วน คือ พัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กปฐมวัย

2. ด้านคุณภาพการบริหารงาน ประกอบด้วย ความสามารถในการบริหารดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัย โดยใช้กระบวนการที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จของงานที่วางไว้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งการทำงานต้องเสร็จตามเวลาที่กำหนด มีความคุ้มค่ากับการใช้ทรัพยากรและงบประมาณ รวมทั้งมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืน ประสิทธิภาพของสถานศึกษา ระดับปฐมวัย ชาญชัย อาจินสมาจาร (2548, น. 26) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพของการศึกษาเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของรูปแบบการบริหาร คุณลักษณะขององค์การ และบรรยากาศการทำงานแบบมืออาชีพ รูปแบบการบริหารที่มีส่วนร่วมมากขึ้น ก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมขององค์การที่ดีกว่าสู่ผลลัพธ์ทางการศึกษาที่มีประสิทธิผลมากกว่า เชียร์เรนส์ (Scheerens, 2004, p. 10) ที่กล่าวว่า ประสิทธิภาพในการบริหารงานที่ดีย่อมส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการศึกษามีคุณภาพ และเกิดประสิทธิผล ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา ทั้งการบริหารโดยภาพรวมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา ตลอดจนเพื่อสร้างกระบวนการต่างๆโดยระดมความร่วมมือทั้งภายในภายนอกเพื่อสร้างคุณภาพ และประสิทธิภาพ

3. ด้านคุณภาพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการศึกษาให้ก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานของโรงเรียน ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540, น. 1906-3431) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยฝ่ายโรงเรียนควรถือเป็นหน้าที่หลักและเป็นฝ่ายรุกเข้าหาชุมชนมากกว่าเป็นฝ่ายตั้งรับ สำหรับกระบวนการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น การร่วมคิดแก้ปัญหาการช่วยเหลือสนับสนุนทรัพยากร ตลอดจนการแลกเปลี่ยนข้อมูลทำความเข้าใจเรื่องพัฒนาการเด็ก ซึ่งผู้รับผิดชอบสามารถประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสมเพื่อนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2547, น. 7) ที่กล่าวว่า โรงเรียนเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ร่วมคิดแก้ปัญหา ตลอดจนสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ดังที่ว่า เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างของสภาพแวดล้อม บริบทชุมชนที่เด็กเติบโตขึ้นมา ดังนั้นพ่อแม่ผู้ปกครอง และโรงเรียนต้องแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจเรื่องพัฒนาการและร่วมกันรับผิดชอบ ส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน

บทบาทผู้บริหารต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย

วสุกฤต สุวรรณเทน และวัลนิกา ฉลากบาง (2559, น. 151-153) กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการเพื่อนำไปสู่คุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษามีปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วยองค์ประกอบทางการบริหาร ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย การมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยรวมทั้งทรัพยากรพื้นฐานที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพ การจัดการศึกษาปฐมวัย และทำให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัยให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเป้าหมาย โดยมีองค์ประกอบคือ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ความหมาย

และขอขยายการบริหารวิชาการระดับปฐมวัย และการบริหารจัดการเรียนรู้หรือการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร คือ คุณลักษณะของผู้บริหารที่สามารถทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและบรรลุเป้าหมายของโรงเรียน ซึ่งการบริหารด้านวิชาการมีองค์ประกอบ 3 ด้านคือ การบริหารหลักสูตร การบริหารจัดการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์ และการวัดประเมินผล ดังที่ สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ (2556, น. 2-3) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการมีองค์ประกอบ 4 ประการคือ 1) การบริหารจัดการหลักสูตร ส่งเสริมการเรียนการสอน การนิเทศ การประเมินผล การสอน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร การจัดและให้ความสนใจเวลา ที่ใช้ในการสอน 2) ส่งเสริมบรรยากาศวิชาการ ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนแบบมีอาชีพ 3) พัฒนาสิ่งแวดล้อมการทำงานที่เป็นระเบียบและปลอดภัย 4) เชื่อมโยงแหล่งทรัพยากรภายนอกโรงเรียนรวมถึงผู้ปกครองนักเรียนด้วย ดังนั้นภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสำคัญต่อการปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียนในด้านการกำหนดภาระงานของโรงเรียน สนับสนุนการเรียนการสอน บริหารหลักสูตร สถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีการออกแบบการเรียนการสอน การนิเทศติดตามผลการเรียนการสอน การให้ความสนใจความก้าวหน้าของนักเรียน และส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอนของนักเรียน ส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ แหล่งวิชาการทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย หมายถึง การบริหารวิชาการระดับปฐมวัย ซึ่งมีความสำคัญและเป็นหัวใจของการบริหารโรงเรียน ทั้งนี้เนื่องจากงานวิชาการทางการศึกษาปฐมวัยเป็นปัจจัยต่อการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนานักเรียนโดยองค์รวม ส่งเสริมความพร้อมขั้นพื้นฐานตามพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ซึ่งบูรณาการเตรียมความพร้อมคุณธรรมจริยธรรม ระเบียบวินัยและการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันให้มีความพร้อมก่อนเข้าสู่การเรียน

ในระดับประถมศึกษา จึงจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ส่วนการบริหารด้านอื่น ๆ เป็นเพียงส่วนที่ส่งเสริมให้งานวิชาการดำเนินต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. การบริหารวิชาการระดับปฐมวัย เป็นการบริหารงานวิชาการที่มีกระบวนการดำเนินงานของบุคคลมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนั้น การบริหารวิชาการระดับปฐมวัยจึงเป็นกระบวนการดำเนินงานด้านวิชาการ เพื่อพัฒนาส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน หรือการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพ ดังที่ เยาวพา เดชะคุปต์ (2542, น. 42) ได้กล่าวถึง การบริหารวิชาการสถานศึกษาปฐมวัยไว้ว่า เป็นการจัดประสบการณ์เพื่อเตรียมความพร้อมให้พัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ไปพร้อม ๆ กัน โดยการจัดประสบการณ์นั้นครอบคลุมถึงการศึกษาหลักสูตร หรือแนวทางการจัดประสบการณ์ การนำแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ การจัดหาและผลิตสื่อ การจัดสภาพแวดล้อม การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน การนิเทศ และการประเมินความพร้อม ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, น. 4) ที่กล่าวว่า เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับสิทธิการอบรม และส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมเป็นองค์รวม มีคุณภาพและเต็มตามศักยภาพ

การบริหารวิชาการระดับปฐมวัย จึงต้องครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์ของโรงเรียนเป็นสำคัญ โดยการบริหารวิชาการระดับปฐมวัยของผู้บริหารในที่นี้ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย 3) ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาปฐมวัย

3. การบริหารจัดการเรียนรู้หรือจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย เป็นการดำเนินงานของผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้โรงเรียนมีคุณภาพบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้หรือ

การจัดประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนระดับปฐมวัยมีความพร้อม โดยองค์รวม ในพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน และมีคุณลักษณะพึงประสงค์ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย การบริหารจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการดำเนินงานของผู้บริหารและ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยต้องมีการสำรวจความต้องการความสนใจของผู้เรียนในการกำหนดหลักสูตร ที่สอดคล้องกับความต้องการ สามารถวางแผนการเรียนการสอนและดำเนินกิจกรรม การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการประเมินผลที่สอดคล้อง กับวัตถุประสงค์และนำผลการประเมินไปใช้พัฒนาผู้เรียนต่อไป ซึ่งการบริหารจัดการ เรียนรู้หรือการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบดังนี้

1) งานบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย คือการดำเนินงานเกี่ยวกับการ วิเคราะห์มาตรฐาน ตัวบ่งชี้ความต้องการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย ของผู้บริหาร การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร การจัดทำหลักสูตร ที่สอดคล้องกับความต้องการและเหมาะสมกับบริบทของสังคม โดยกำหนด เนื้อหาสาระที่ครอบคลุมตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 การส่งเสริมให้มีการเห็นชอบร่างหลักสูตรการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ อย่างต่อเนื่อง

2) การบริหารจัดการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์ คือ การดำเนินงานเพื่อพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถด้านการสอนเป็นอย่างดี เข้าใจนโยบายการจัดการศึกษาปฐมวัย สามารถวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการเด็กปฐมวัย การส่งเสริมให้ครูผู้สอนวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้หรือแผนการจัดประสบการณ์ โดยใช้เทคนิควิธีสอนนวัตกรรมการสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อพัฒนา เด็กปฐมวัยอย่างเต็มที่ การส่งเสริมให้ครูใช้วิธีวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยเน้นการประเมินพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียน การนิเทศติดตามตลอดจน การจัดการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นและให้กำลังใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

การให้คำชี้แนะ และสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษาและจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย

3) การบริหารการวัดผลประเมินผล คือ การวางแผนและการดำเนินงานด้านการวัดผลประเมินผลการจัดการศึกษาปฐมวัยอย่างเป็นระบบ การเลือกใช้เครื่องมืออย่างเหมาะสมด้วยวิธีการที่หลากหลายตรงตามสภาพจริง โดยมีการประเมินพัฒนาการอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง ทั้งรายบุคคลและภาพรวมตามพัฒนาการเด็กปฐมวัย และนำผลการประเมินพัฒนาการมาดำเนินการวางแผนพัฒนาเด็กต่อไป

4) ประกันคุณภาพการศึกษา คือ การควบคุมคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานของการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนโดยมีองค์ประกอบตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย 3 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของเด็ก มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ และมาตรฐานที่ 3 การจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ

ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้น จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นงานบริหารหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย การบริหารจัดการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์ การบริหารการวัดผลประเมินผล และการประกันคุณภาพการศึกษาล้วนแล้วแต่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้บริหารต้องขับเคลื่อนองค์กรไปสู่คุณภาพอย่างมีประสิทธิภาพทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่นำไปสู่คุณภาพของการจัดการศึกษาที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญไม่ต่างจากปัจจัยทั้งที่ 4 ด้าน ที่กล่าวมาข้างต้น คือ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมการทำงานที่เป็นระเบียบและปลอดภัย รวมทั้งการเชื่อมโยงแหล่งทรัพยากรภายนอกโรงเรียน และให้ผู้ปกครองนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยอีกด้วย ทั้งนี้ความสำคัญทั้งหมดที่กล่าวมาจะถูกขับเคลื่อนและพัฒนาไปสู่เป้าหมายได้อย่างประสบผลสำเร็จต้องมียุทธศาสตร์สำคัญของภาวะผู้นำ คือ “ภาวะผู้นำทางวิชาการ” ที่เป็นคุณลักษณะของผู้บริหารที่สามารถทำให้ผู้บังคับบัญชาขับเคลื่อนงาน

สร้างความร่วมมือร่วมใจกับบุคลากรทุกภาคส่วนในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยให้เกิดคุณภาพ และเป็นไปตามรูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่เหมาะสมกับบริบท รวมทั้งความต้องการของเด็กและความต้องการของผู้ปกครองที่เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างแท้จริง

สรุป

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 6 ปี อย่างเป็นองค์รวมบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการเด็กปฐมวัยแต่ละคนให้เต็มศักยภาพ บริบทสังคมวัฒนธรรมที่อาศัยอยู่ด้วยความรักความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน สร้างรากฐานคุณภาพชีวิต ส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย ด้านอารมณ์จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เพื่อพัฒนาเด็กไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้นการจัดการศึกษาปฐมวัยให้ได้คุณภาพตามเป้าหมายคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย โดยมีองค์ประกอบและเป็นปัจจัยที่จำเป็น ดังนี้ 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร 2) การบริหารวิชาการระดับปฐมวัย 3) การบริหารจัดการเรียนรู้หรือจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย ซึ่งการบริหารจัดการเรียนรู้หรือการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบดังนี้ 1) การบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2) การบริหารจัดการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์ 3) การบริหาร การวัดผลประเมินผล และ 4) การประกันคุณภาพการศึกษา ดังนั้นเมื่อทราบปัจจัยในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยแล้ว ผู้บริหารจึงต้องมีเป้าหมายชัดเจนเพื่อให้พัฒนาระบบการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีมาตรฐาน มีทิศทางในทางที่ดี มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมต่าง ๆ และปรับตัวให้เท่าทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กปฐมวัยพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติต่อไป

อย่างไรก็ตามการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย สิ่งที่ต้องตระหนักหรือให้ความสำคัญ คือการบริหารงานบุคคล เพราะบุคคลเป็นทรัพยากรที่มีค่าในองค์กรที่สามารถพัฒนาศักยภาพได้ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งจะทำให้องค์กรสามารถดำเนินกิจการต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ และผู้บริหารต้องเล็งเห็นความสำคัญการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย เพื่อนำองค์กรไปสู่ประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กนักเรียนมากที่สุด โดยเน้นย้ำรักษาความเป็นหนึ่งในด้านคุณภาพของการจัดการศึกษา และตระหนักถึงการพัฒนาตัวผู้เรียน ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเป็นการพัฒนาตัวผู้เรียน หากสามารถพัฒนาได้สูงสุดเท่าไร อันนั้นก็คือความดีงาม”

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2560). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2547). **ปฏิรูปการศึกษายุคใหม่**. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- _____. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2545). **รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา**. กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- จิรภา ชมพูนิง, อินทร์ จันทร์เจริญ และวีรพันธุ์ ศิริฤทธิ์. (2558, มกราคม - เมษายน). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนระดับปฐมวัย เขตภาคเหนือตอนบน. **Veridian E Journal, Silpakorn University**. 8 (1), 760-769. ค้นเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2561 จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/32321/30111>

- ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2548). **สู่ทิศทางการใหม่การบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ก้าวใหม่.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2540). **การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภาวิณี โฆมานะสิน. (2558). **การศึกษาปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- เยาวพา เตชะคุปต์. (2542). **การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาระบบการพิมพ์.
- _____. (2546). **การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : แม็ค.
- _____. (2546). **การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- โรงเรียนวัดพลับพลาชัย. (2559). **คุณภาพการเรียนรู้เด็กปฐมวัยโดยมีผลลัพธ์คุณภาพ**. ค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2561. จาก https://data.boppobec.info/web/?School_ID=1010720016
- วสุกฤต สุวรรณเทน และวัลลิกา ฉลากบาง. (2559, กันยายน – ธันวาคม). **คุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย: ปัจจัยเชิงสาเหตุ**. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ. 9 (3), 151-164. ค้นเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2561 จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/71553/57986>
- วัชรีย์ ร่วมคิด. (2547). **การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทย**. เลย : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

วรวรรณ เหมชะญาติ. (2536). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามแนวคิดของกาเย่ที่มีต่อความสามารถในการรับรู้ทางด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กก่อนวัยเรียน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560 – 2564. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). แผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2560 – 2564. ค้นเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2561. จาก <http://www.edu.buu.ac.th>

สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์. (2556). การศึกษานำร่องโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นนิติบัญญัติอาทอการบริหารการศึกษา. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.

อารี โพธิ์สุพรรณ. (2561). การจัดการศึกษาปฐมวัย. ค้นเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2561. จาก <http://www.swnkpt.ac.th>

Scheerens, J. (2004). A Review of School Effectiveness Research. Vendôme : Presses Universitaires de France.